

Јелена М. Јосијевић¹

Универзитет у Крагујевцу

Филолошко-уметнички факултет

Катедра за енглески језик и књижевност

КОМПАРАЦИЈА ПРИДЕВА СА ЗНАЧЕЊЕМ БОЈА У САВРЕМЕНОМ ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ: АНАЛИТИЗАМ И ФРЕКВЕНТНОСТ УПОТРЕБЕ

У овом раду испитују се савремене тенденције у компарацији придева којима се означавају боје. Ови придеви у енглеском језику имају синтетичке облике компаратива и суперлатива, али уочено је и да се неретко у савременом језику јављају и у перифрастичким конструкцијама. У *Британском националном корпусу* (*British National Corpus, BYU-BNC*) и *Корпусу савременог америчког енглеског* (*Corpus of Contemporary American English, COCA*) анализирани су актуелни трендови у њиховој компарацији. Примећено је и да склоности ка перифрастичкој компарацији нису код свих придева којима се означавају боје подједнаког интензитета. Даље се статистичким методама испитује општа претпоставка о повезаности интензитета тенденција ка аналитизму и фреквентности језичке употребе језичких јединица које су погођене тим тенденцијама.

Кључне речи: компарација придева, синтетичка, аналитичка, перифрастичка, аналитизам, фреквентност употребе.

Историју развоја енглеског језика од староенглеског до модерног језика обележиле су аналитичке промене те је језик који је некада био флективан данас аналитички језик са флексијом која је сачувана само у траговима. Из придевске парадигме изгубила су се флективна обележја рода, броја, падежа, а одржала се само синтетичка компарација придева.

Компарација придева се у енглеском језику реализује синтетички и/или перифрастички (аналитички). Синтетички се компаратив и суперлатив творе додавањем наставака *-er* и *-est* на облик позитива:

tall – taller – tallest

short – shorter – shortest

Овај вид компарације карактеристичан је за придеве који се састоје од једног или два слога². Придеви од три или више слогова, имају анали-

1 jelenajosijevic@yahoo.com

2 У овом раду навели смо да је синтетичка компарација карактеристична за придеве од једног и два слога, а да перифрастичку компарацију имају неки придеви од два и сви придеви од три и више слогова. Реална слика је заправо далеко сложенија, али о томе више погледати у енглеским граматикама (Zenvdurt i Van Ek 1975: 188, Kvirik i Grainbaum 1976: 134, Kvirik i dr. 1985: 460, Istvud 2002: 280, Dauning i Lok 2006: 485).

тичку компарацију код које се компаратив и суперлатив творе комбинацијом прилога *more* и *most* и облика позитива придева:

intelligent – more intelligent – most intelligent
dangerous – more dangerous – most dangerous

Основне боје, према наводима из речника енглеског језика *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* (2005), имају синтетичке облике компаратива и суперлатива:

black – blacker – blackest
white – whiter – whitest
grey – greyer – greyest
brown – browner – brownest
yellow – yellower – yellowest
orange – oranger – orangest
red – redder – reddest
purple – purpler – purplest
blue – bluer – bluest
green – greener – greenest

У лингвистичкој литератури наводи се да је тенденција ка аналитизму код придева којима се означавају боје израженија него код других семантичких класа, као што су, на пример, придеви којима се изражавају димензије (Skrivner 2010), али нема прецизних података о уделу синтетичке и перифрастичке компарације ни код читаве класе, а ни код појединачних придева који је чине. Због тога је управо ова група придева изабрана за анализу. У раду је спроведена квалитативна и квантитативна корпусна анализа на *Британском националном корпусу (British National Corpus, BYU-BNC)*³ и *Корпусу савременог америчког енглеског (Corpus of Contemporary American English, COCA)*⁴. Нумерички подаци добијени корпусном анализом даље су искоришћени у статистичкој анализи којом смо покушали да испитамо да ли је за варијације које постоје у оквиру класе примарно заслужна фреквентност њихове језичке употребе.

Придеви којима се означавају боје врло су погодни за испитивање потенцијалних веза између аналитичких тенденција и фреквентности језичке употребе у придевској парадигми уопште. Такве студије тешко је спровести на произвољно изабраном скупу придева јер су досадашња истраживања показала да бројни фактори имају утицаја на интензитет аналитичких тенденција те је немогуће прецизно утврдити који је и када фактор доминантан, па ни која је и колика улога фреквентности језичке употребе у том читавом сложеном процесу. Код класе придева којима се означавају боје ти фактори нису релевантни или се једноставно могу неутралисати. О томе ће више речи бити у наредном одељку рада.

3 Доступан на: <http://corpus.byu.edu/bnc/>

4 Доступан на: <http://corpus.byu.edu/coca/>

Аналитичке тенденције у компарацији придева

Још средином прошлог века, уочено је да употреба аналитичке компарације постаје све чешћа у односу на синтетичку (Barber 1964: 131). Оваква запажања потврђена су у бројним студијама које су уследиле у наредних пар деценија. Аналитизам у компарацији придева испитиван је из дијахронијске (нпр. Bauer 1994, Kito i Romejn 1997, 2000, Gonzalez Dijaz 2008) и синхронијске (Lič i Kulpeper 1997, Gonzalez Dijaz 2008, Lindkvist 2000, Mondorf 2000, Smeds 2007) перспективе. Све студије су потврдиле да је придевска парадигма заиста изузетно нестабилна, али су уз то и указале да нису сви придеви подједнако подложни утицају аналитичких тенденција. Идентификовани су бројни фонеморфолошки, синтаксички, али и семантички и прагматички фактори који фаворизују употребу перифрастичке компарације. Студије су неретко долазиле и до опречних закључака. У наставку следи преглед фактора чији је утицај потврђен и још увек неоспорен у досадашњим истраживањима.

1. Фонолошки и фонеморфолошки фактори:

- a) *Финални слоџ*: Финално /i/ фаворизује синтетичку компарацију, док /li/, /l/, /u/, /r/ и сугласничке групе фаворизују перифрастичку (Kito i Romejn 1997, 2000, Lindkvist 2000, Mondorf 2003, Hilpert 2008, Skrivner 2010).
- b) *Број слоџова*: Придеви од једног слога показују већу склоност ка синтетичкој компарацији, док се придеви који имају два слога чешће употребљавају са перифрастичким облицима компаратива и суперлатива (Hilpert 2008, Skrivner 2010).
- v) *Број морфема*: Склоност придева ка перифрастичкој компарацији расте паралелно са повећањем броја морфема тј. што су придеви морфолошки комплекснији (Hilpert 2008).

2. Синтаксички фактори:

- a) *Атрибутивна/предикативна употреба*: Ова дихотомија подударна је дихотомији синтетичка/перифрастичка компарација. Доказана је корелација између перифрастичке компарације и предикатске употребе (Lič and Kulpeper 1997, Gonzalez Dijaz 2008, Hilpert 2008, Skrivner 2010), али и корелација између синтетичке компарације и атрибутивне употребе (Hilpert 2008, Skrivner 2010).
- b) *Присуство поредбенице*: У неким студијама показало се да је присуство поредбенице релевантан фактор у избору типа компарације у том смислу да су се синтаксички облици компаратива и суперлатива чешће јављали у синтаксичким конструкцијама за „than” фразом или клаузом (Gonzalez Dijaz 2008, Hilpert 2008, Skrivner 2010).

3. Семантички фактори:

- а) радабилности испољавају веће склоности ка перифрастичкој компарацији (Mondorf 2003, Skrivner 2010).
- б) Семантичке класе *придева*: У студији где су поређене тенденције ка аналитичкој компарацији седам класа придева (емоције, боје, вредности, позиције, димензије, физичка својства, брзина) указано је на нешто веће склоности ка аналитичкој компарацији придева којима се означавају боје и емоције (Skrivner 2010).

4. Прагматички фактори:

- а) *Степен формалности*: Говорници енглеског језика у неформалним контекстима чешће се опредељују за перифрастичке облике него што то чине у формалним контекстима (Skrivner 2010).
- б) *Фреквенцијски утицаји*: Лексичка фреквенција корена речи показала се као битан фактор у том смислу да се компаративи и суперлативи придева чији је корен најфреквентнији у језичкој употреби најчешће јављају у синтетичким облицима (Mondorf 2003, Hilpert 2008).

Иако лингвистички радови и студије указују да је склоност ка перифрастичкој компарацији више изражена код придева којима се означавају боје, но код других семантичких класа, нема прецизнијих података о интензитету тих тенденција у савременом језику, као ни о варијацијама које би међу појединачним придевима могле да постоје. Ниједан фактор чији је утицај у досадашњим анализама испитиван не би могао да објасни те варијације осим фреквенности језичке употребе. Наиме, фонолошки фактори као што је број морфема и број слогова на ову групу придева немају утицаја јер су сви придеви морфолошки прости и састоје се од једног или два слога. У нашем корпусу ни синтаксички фактори (атрибутивна/предикатска употреба и присуство поредбене „*than*” фразе или клаузе) нису пресудни јер је број примера атрибутивне/предикатске употребе прилично уједначен, као и број реченица са и без „*than*” фразе/клаузе. Са семантичког становишта нема сумње да ови придеви чине јединствену класу коју одликује истоветни степен градабилности.

У досадашњој литератури наводи се да се аналитичким променама више опиру језичке јединице које су у језику фреквентне односно да је деловање оваквих промена најинтензивније у случају језичких јединица које су у језичкој употреби мање фреквентне (Gluško 2003, Bibi 2003, 2007, Liberman i dr. 2007). Налик на друге аналитичке промене и интензитет аналитичких тенденција у компарацији придева у енглеском језику требало би да зависи од њихове фреквенности у језичкој употреби. Међутим, студије посвећене аналитизму у придевској парадигми нису се бавиле озбиљније овим фактором или су то пак чиниле неадекватно. И Б. Мондорф (2009) и М. Хилперт (2008) као мерило фреквенности

језичке употребе користили су лексичку фреквенцију односно број појављивања саме лексеме. Основни недостатак анализа у том смислу је што фреквенцијска употреба лексеме у свим њеним појавним облицима не мора да буде подударна фреквенцији употребе њених облика компаратива и суперлатива, а управо је она та која је битна у анализама аналитизма у придевској парадигми. У корпусу COCA, на пример, лексема „green” фреквенцијски је од лексеме „blue”, али је њена компарација ређа у језичкој употреби у односу на придев „green”. Другим речима, укупан број компаратива и суперлатива, било синтетичких или перифрастичких, већи је за придев „blue” но за придев „green”. Због тога се у овом раду неће доводити у везу фреквенцијска лексема но фреквенцијски облици компаратива и суперлатива.

Резултирајуће корпоративне анализе

Квалитативна корпоративна анализа доказује да се код свих придева којима се означавају основне боје, у савременом енглеском језику компаратив и суперлатив заиста изражавају и перифрастички:

Her hair turned *more black* [→ *blackier*] than it was when she was a witch. Her hair was down and she was *more white* [→ *whiter*] than usual. She has aged – her lips wider, her hair *more grey* [→ *greyer*]. The paint is *more brown* [→ *browner*] than an antelope. The setting looks progressively *more yellow* [→ *yellowier*] as it gets closer to the horizon. See the sunset, *more orange* [→ *orangier*] than ripe cantaloupe. Virginia is *more red* [→ *redder*] this time than it was in 2008. His skin was *more purple* [→ *purpler*] than grapes. Her piercing eyes now became even *more blue* [→ *bluer*]. If you want to make it *more green* [→ *greener*]. Three days before, when noon was *most white* [→ *whitest*], the village had killed Hector Bligh. They are all designed to guide shoppers to the *most yellow* [→ *yellowest*] bananas. I could select any red from the bluest to the *most orange* [→ *orangeest*]. He saved his *most purple* [→ *purplest*] prose for Hartford. For example, *most blue skies* [→ *bluest*] have at least two warm colors that should be applied before the cool blues. The Netherlands may be the *most green* [→ *greenest*] country in Europe. (COCA)

Изабрани корпуси енглеског језика (британског и америчког варијетета) нуде и могућност једноставног утврђивања апсолутне фреквенцијске жељених језичких јединица тј. њиховог укупног броја појављивања у дајој бази. На основу података о апсолутној фреквенцији синтетичких и перифрастичких компаратива и суперлатива, утврђене су вероватноће појављивања синтетичких облика у односу на аналитичке за сваки придев појединачно (Табела 2):

Табела 2: Вероватноћа појављивања синтетичких и перифрастичких облика

Придев	Вероватноћа појављивања синтетичких облика	Апсолутна фреквенција синтетичких и аналитичких облика
<i>Black</i>	0,84	113
<i>White</i>	0,85	123

<i>Brown</i>	0,35	23
<i>Yellow</i>	0,32	25
<i>Orange</i>	0	8
<i>Red</i>	0,76	80
<i>Purple</i>	0,75	56
<i>Violet</i>	0,76	58
<i>Blue</i>	0	7
<i>Green</i>	0	2
Укупно	0,46	495

Добијени резултати указују да се синтетички облици компаратива и суперлатива јављају у нешто мање од 50% случајева у савременом енглеском језику. У том контексту, могло би се говорити о равноправности синтетичке и перифрастичке компарације код ове класе придева. Међутим, ако се упореди заступљеност перифрастичке компарације код појединачних придева, очигледно је и да тенденције ка аналитичкој компарацији поприлично варирају. Није забележен ниједан пример употребе синтетичке компарације код придева *orange*, *blue* и *green*. Синтетички облици чине нешто више од 30% у укупном броју појављивања компаратива и суперлатива придева *brown* и *yellow*, више од 70% у случају придева *red*, *purple* и *violet*, а око 85% код *black* и *white*. Да тенденција ка анализици није подједнаког интензитета код свих придева којима се означавају боје, одлично илуструју и наредни примери из корпуса:

The camellias are *redder* than red, the lavender *more purple* [→ *purpler*] than purple.

I could select any red from the *bluest* to the *most orange* [→ *orangest*]. (COCA)

У првом примеру придев *red* употребљен је у синтетичком облику компаратива *redder*, а придев *purple* у перифрастичком *more purple* иако он има синтетички облик *purpler* који би овде био очекиван и због паралелизма (*redder than red*, *purpler than purple*), тј. са стилистичког становишта. Идентична је ситуација и у другом примеру са суперлативима придева *orange* и *blue*. Иако придев *orange* има синтетички облик (*orangest*) употребљен је у перифрастичком облику (*most orange*) иако би употреба синтетичког суперлатива због паралелизма са синтетичким обликом придева *blue* (*bluest*): *from the bluest to the orangest* била стилистички адекватнија.

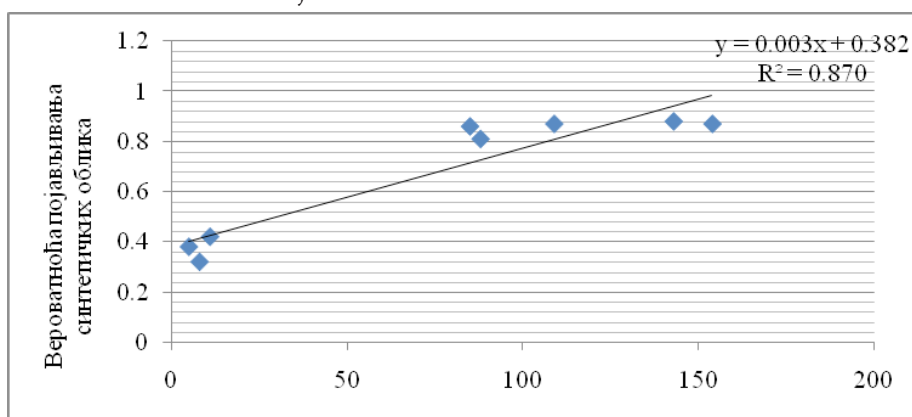
Због опажених варијација, морамо се запитати зашто говорници чешће избегавају синтетичке облике појединих придева но неких других. Оно по чему се придеви ове групе једино међусобно разликују је фреквентност језичке употребе. Најфреквентнији су компаративи придева *white* и *black* (са 123 и 113 појављивања у корпусу) и баш код њих забележен је највећи удео синтетичких облика од око 85%. Најмање фреквентни су компаративи и суперлативи придева *green*, *blue* и *orange* (са свега 2, 7 и 8 појављивања у овом корпусу) од којих ниједан није синтетички.

Веза између склоности ка перифрастичкој компарацији и фреквенције употребе придева може се испитати статистичким тестом линеарне регресије. Једна таква анализа спроведена је и овде са подацима који су добијени корпусном анализом.

Резултати статистичке анализе

Статистички тест линеарне регресије омогућава утврђивање потенцијалне линеарне зависности између две варијабле. Апсолутна фреквенција облика компаратива и суперлатива изабрана је као независна варијабла (X), а вероватноћа појављивања синтетичких облика као зависна варијабла (Y). За статистичку обраду података коришћен је софтвер *GraphPad Software*⁵ (Слика 1).

Слика 1: Линеарна зависност апсолутне фреквенције и вероватноће појављивања синтетичких облика

На основу унетих вредности за независну и зависну варијаблу, утврђено је да у енглеском језику постоји линеарна зависност између фреквенцијској употребе и вероватноће појављивања синтетичких облика компаратива и суперлатива у односу на аналитичке. Као што се може видети и на самој слици, међу изабраним варијаблама постоји растућа (позитивна) зависност. Добијена вредност за R^2 од 0,870 сугерише да је степен линеарне зависности између независне и зависне варијабле веома јак. На основу добијених вредности $p = 0,0007$ ($p \leq 0,05$) одбацује се нулта хипотеза о непостојању везе између две варијабле и потврђује статистичка значајност доказа.

Закључна разматрања

У овом раду анализиран је однос синтетичке и аналитичке компарације код придева којима се означавају боје у савременом енглеском језику корпусном и статистичком методом.

5 Доступан на: <http://www.graphpad.com/quickcalcs/>

У досадашњој литератури говори се о продорима аналитичке компарације, потискивању синтетичких облика из употребе и о растућем тренду аналитизма у компарацији придева. Ова анализа показала је да су синтетичка и аналитичка компарација код придева којима се означавају боје данас уједначене. Другим речима, тренутно су оба вида компарације у употреби равноправни. Дискусије о „продорима” перифрастичке компарације заправо умањују улогу коју она има у савременом језику и њен значај. Резултати наше анализе показали су да је перифрастичка компарација продрла дубље и даље но што досадашња литература бележи и да бар код придева којима се означавају боје заслужује грама-тички статус дублета.

Опажене су и велике индивидуалне разлике међу појединачним придевима. Неки придеви се најчешће употребљавају у синтетичким облицима (*white* и *black*), док други пак у перифрастичким (*orange*, *purple* и *blue*). Даљом статистичком анализом доказано је да се разлике које међу придевима постоје у овом аспекту могу приписати различитим фреквентностима њихове употребе у језику. Придеви чија је употреба у поређењима ретка губе синтетичке облике и јављају се само у перифрастичким облицима компаратива и суперлатива. Са друге стране, придеви који су фреквентнији у употреби чувају своје синтетичке облике и немају већих склоности ка перифрастичкој компарацији. Наши резултати доказују да фреквентност употребе има јак утицај на аналитизам у компарацију придева, те да овом фактору треба посветити више пажње у будућим истраживањима.

ИЗВОРИ

- Dejvis 2008: M. Davies, *The Corpus of Contemporary American English: 450 million words, 1990–present*. Доступно на <http://corpus.byu.edu/coca/>. Приступљено: 2. 8. 2014.
- Dejvis 2004: M. Davies, *BYU–BNC*. (Based on the British National Corpus from Oxford University Press). Доступно на <http://corpus.byu.edu/bnc/>. Приступљено: 2. 8. 2014.

ЛИТЕРАТУРА

- Ašer 1994: R. E. Asher, *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, Oxford: Pergamon Press.
- Bauer 1994: L. Bauer, *Watching English Change*, London: Longman.
- Bajber i dr. 2002: D. Biber, S. Conrad and G. Leech, *Longman Student Grammar of Spoken and Written English*, Harlow: Pearson Education Limited.
- Barber 1964: A. Downing and P. Locke, *English Grammar: University Course*, London/New York: Routledge.
- Bibi 2003: J. Bybee, *Frequency of Use and the Organization of Language*, Oxford: Oxford University Press.

- Dauning i Lok 2006: A. Downing & P. Locke, *English Grammar: A University Course*, London: Routledge.
- Gluško 2003: M. Glushko, Towards the Quantitative Approach to Studying Evolution of English Verb Paradigm, in: A. Dahl, K. Bentzen, and P. Svenonius (eds.), *Nordlyd* 31, 1: 30–45.
- Gonzalez Dijaz 2008: V. Gonzalez-Diaz, *English Adjective Comparison: A Historical Perspective*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Istvud 2002: J. Eastwood, *Oxford Guide to English Grammar*, Oxford: OUP.
- Hadlston 1988: R. Huddleston, *English Grammar: An Outline*, Cambridge: CUP.
- Hadlston i Pulam 2007: R. Huddleston and G. K. Pullam, *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge: CUP.
- Hilpert 2008: M. Hilpert, The English comparative – language structure and language use, *English Language and Linguistics*, 12, 395–417.
- Kito i Romejn 1997: M. Kytö and S. Romaine, Competing forms of adjective comparison in modern English: What could be more quicker and easier and more effective?, In: T. Nevalainen and L. Kahlas-Tarkka (eds), *To Explain the Present: Studies in the Changing English Language in Honour of Mattie Rissanen*, Helsinki: Societe Neophilologique.
- Liberman i dr. 2007: E. Liberman, J. Michael, J. Jackson, T. Tang, M. A. Nowak, Quantifying the evolutionary dynamics of language, *Nature*, 449 (7163), 713–716.
- Lindkvist 2000: H. Lindquist, Livelier or more lively? Syntactic and contextual factors influencing the comparison of disyllabic adjectives, In: J. Kirk (ed.), *Corpora Galore: Analysis and Techniques in Exploring English*, Amsterdam: Rodopi, 125–132.
- Lič 1989: G. Leech: *An A–Z of English Grammar and Usage*, London: Edward Arnold.
- Lič i Kulpeper 1997: G. Leech and J. Culpeper, The comparison of adjectives in recent British English, In: T. Nevalainen and L. Kahlas-Tarkka (eds.), *To Explain the Present: Studies in the Changing English Language in Honour of Mattie Rissanen*, Amsterdam: Rodopi, 125–132.
- Lič i Svartvik 2002: G. Leech and J. Svartvik, *A Communicative Grammar of English*. 3rd Edition. Harlow: Pearson Education Limited.
- Lok 1996: G. Lock, *Functional English Grammar*, Cambridge: CUP.
- Mondorf 2009: B. Mondorf, Synthetic and analytic comparatives, In: G. Rohdenburg and J. Schlüter (eds.), *One language, two grammars? Differences between British and American English (Studies in Language)*, Cambridge: Cambridge University Press, 86–107.
- Skrivner 2010: O. Scrivner, The white is more firm and the yolk is rounder: comparative variation in American English, presented at NWAV 39, San Antonio: University of Texas. <http://colfa.utsa.edu/nwav39/talks/Scrivner.pdf>. 26/03/2015.
- Smeds 2007: F. Smeds, *Adjective Comparison in Contemporary British English: A Corpus Study of More than One Hundred Adjectives*, Estetisk-filosofiska fakulteten, Karlstads universitet.
- Qvirk i dr. 1985: R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech and J. Svartvik, *A Comprehensive Grammar of the English Language*, London: Longman.
- Zendvurt i Van Ek 1975: R. W. Zandvoort and J. A. Van Ek, *A Handbook of English Grammar*, London: The English Language Book Society.

Jelena M. Josijević

COMPARISON OF ADJECTIVES SIGNIFYING COLOURS IN CONTEMPORARY ENGLISH: ANALYTIC CHANGES AND FREQUENCY OF USE

Summary

This paper examines the contemporary tendencies in comparison of adjectives which signify colours. The adjectives of this particular group have synthetic forms of comparative and superlative, still they are commonly used in periphrastic (analytic) comparative and superlative constructions. We have examined their use in *British National Corpus (BYU-BNC)* and *Corpus of Contemporary American English (COCA)*. The analysis has shown that synthetic and analytic comparisons are almost equally used. However, there is a huge variation among the adjectives of this semantic group. Language speakers seem to prefer synthetic comparison with adjectives such as *white* or *black* and analytic with *orange*, *purple* or *blue*. Trying to identify the reasons for such differences, we have conducted a statistic analysis of linear regression with the data obtained through the corpus analysis. The absolute frequencies were taken as an independent variable (X) and probabilities of synthetic forms as a dependent variable (Y). The statistic analysis has shown that there is a strong positive linear dependency between the variables. This means that frequent adjectives are most commonly used with synthetic forms, while the use of periphrastic forms becomes more dominant as the frequency of use reduces.

Keywords: comparison of adjectives, synthetic, analytic, periphrastic, analytic tendencies, frequency of use.

Примљен: 9. новембра 2017. године
Прихваћен: 24. марта 2018. године